

ANDREAS GROLL (1812–1872) NEZNÁMÝ FOTOGRAF

Galerie hlavního města Prahy

Dům fotografie, Revoluční 1006/5, Praha 1

16. 2. – 8. 5. 2016

út–ne 10.00–18.00, čt 10.00–20.00

Kurátorky: Petra Trnková, Monika Faber

Jméno vídeňského fotografa Andrease Grolla je neodmyslitelně spjato s počátky fotografie v českých zemích. Jako „první fotograf“ Prahy, Kutné Hory, Plzně, Lednice a dalších míst se stal takřka povinnou součástí přehledové i encyklopedické literatury. Jeho pohledy na Prašnou bránu, kutnohorský chrám svaté Barbory či snímky mobiliáře z rožmberského hradu dnes patří k nejznámějším fotografiím, které u nás byly v polovině 19. století zhotoveny. Přesto zůstávaly až donedávna okolnosti jejich vzniku takřka neznámé, podobně jako velká část další Grollovy fotografické produkce, daleko přesahující fotodokumentaci architektury.

Díky mnohaletému hledání a zkoumání tisíců fotografií, archivních pramenů i prostředí, v němž se Groll pohyboval, si dnes dokážeme udělat nejen detailní představu o jeho životní dráze, šíři a dosahu jeho produkce, ale můžeme například objasnit i důvody do očí bijícího kolísání technické kvality dochovaných fotografií.

O Grollovi dnes můžeme bez nadsázky hovořit jako o průkopníkovi fotografie. Jakožto synovi zahradníka a pomocného kuchaře mu sice sociální okolnosti zprvu nepřály, díky své ctižádosti, touze experimentovat a neustálému prohlubování si znalostí fotografické technologie, k čemuž zásadně přispělo jeho osmileté působení v chemické laboratoři vídeňského Polytechnického ústavu (byť v poněkud podřadné funkci laboratorního sluhy), dokázal tuto bariéru překonat a v roce 1853 si ve svých čtyřiceti letech zařídit vlastní fotografickou živnost.

Na rozdíl od většiny svých kolegů se ovšem nenechal zlákat komerčními úspěchy ateliérové portrétní fotografie. Většinu své fotografické kariéry prožil naopak na cestách – vlakem, povozem či lodí, vybaven rozměrným cestovním fotoaparátem, přenosnou temnou komorou a několika bednami plnými fotografického materiálu, včetně velkoformátových skleněných desek a nezbytných chemikálií.

Cílem těchto cest do blízkého i vzdáleného okolí byla především dokumentace městských novostaveb, architektonických památek, uměleckých děl a v neposlední řadě i výtvarných průmyslu a techniky. Konkrétní výběr se zpravidla odvíjel od zájmu objednavatelů, mezi nimiž najdeme nejčastěji architektky, stavitele, historiky a archeology, ale i šlechtu a také průmyslové a dopravní společnosti. Díky těmto

Galerie hlavního města Prahy je jednou z nejvýznamnějších galerií v České republice, která se ve své výstavní činnosti zaměřuje zejména na moderní a současné umění. Shromažďuje, ochraňuje a odborně zpracovává umělecké sbírky hlavního města Prahy. V současné době GHMP vystavuje v osmi objektech: v Domě U Kamenného zvonu, v Domě U Zlatého prstenu, v Městské knihovně – 2. patro, v Colloredo-Mansfeldském paláci, v Domě fotografie, v Bílkově vile, v Zámku Troja a v Domě Františka Bílka v Chýnově.

objednavatelům vznikly například nejstarší dochované fotografie Prahy, hradu Rožmberk, zámku Lednice, dělnických osad v rumunském Banátu a mnoha dalších míst.

Výstava přibližuje nejen pozoruhodný příběh průkopníka fotografie Andrese Grolla (1812–1872), jenž se z domácího sluhu vypracoval mezi tehdejší fotografickou elitu, ale i příběh počátku středoevropské fotografie jako takové. Přibližuje nám éru tzv. mokrých kolodiových negativů, kdy fotograf musel spoléhat sám na sebe a na práci svého pomocníka a kdy, pakliže nechtěl zůstat zajatcem portrétního ateliéru, musel přijímat rozmanité zakázky a se svou fotografickou laboratoří podnikat náročné výpravy, často na odlehlá či obtížně dostupná místa.

Výstavě předcházely mnohaletý výzkum archivních a muzejních sbírek u nás i v zahraničí, na jehož počátku bylo několik desítek fotografií architektury a reprodukcí uměleckořemeslných děl. Dnes známe tisíce exemplářů, rozprostřených ve sbírkových institucích napříč zeměmi někdejší habsburské monarchie.

Přestože se hlavně v posledních letech objevují v různých sbírkách další a další Grollovy práce, tím největším zůstává konvolut uložený v Ústavu dějin umění AV ČR, kam se dostal prostřednictvím pozůstalosti předního českého historika umění Zdeňka Wirtha – ne náhodou Grollova prvního životopisce. Stejně jako v případě většiny ostatních fotografií Andrese Grolla i existence těchto byla na několik desetiletí zapomenuta a znovuobjevena až v roce 2008. Nález tohoto souboru, čítajícího přes pět set fotografií, se stal důležitým impulzem pro další výzkum, potažmo upořádání výstavy v Galerii hlavního města Prahy a ve Wien Museum a také vydání jeho první monografie. Velká část fotografií z této i dalších sbírek je nyní veřejnosti představena vůbec poprvé.

Petra Trnková

Pořadatel výstavy: Galerie hlavního města Prahy ve spolupráci s Wien Museum, Ústavem dějin umění AV ČR a Photoinstitutem Bonartes

Kurátorky výstavy: Petra Trnková, Monika Faber

Koordinátorka výstavy: Hana Larvová

Architektonické řešení: Pavel Kolíbal

Grafické řešení: Marek Jodas

Anglický překlad: Vladimíra Šefranka

Redakce textů: Marta Nožková

Instalace a produkce, vedoucí: Diana Brabcová

Propagace: Barbora Gallová, Lucie Jamníková, Miroslav Kolářek, Alice Lenská, Michaela Vrchatová

Vzdělávací programy: Lucie Haškovcová, Kateřina Prokopová, Markéta Slachová Goldová

Mediální partneři: Art&Antiques, Artalk.cz, ArtMap, Český rozhlas Vltava, Radio 1, XANTYPA

Vstupné: 120 Kč plné (dospělí) / 60 Kč snížené (studenti) / 30 Kč (senioři)

Kontakt pro novináře: Michaela Vrchatová, +420 725 818 721, vrchatova@ghmp.cz

Další informace: www.ghmp.cz

Galerie hlavního města Prahy je jednou z nejvýznamnějších galerií v České republice, která se ve své výstavní činnosti zaměřuje zejména na moderní a současné umění. Shromažďuje, ochraňuje a odborně zpracovává umělecké sbírky hlavního města Prahy. V současné době GHMP vystavuje v osmi objektech: v Domě U Kamenného zvonu, v Domě U Zlatého prstenu, v Městské knihovně – 2. patro, v Colloredo-Mansfeldském paláci, v Domě fotografie, v Bílkově vile, v Zámku Troja a v Domě Františka Bílka v Chýnově.

Andreas Groll (1812–1872)

- 1812 Narozen 30. listopadu na vídeňském předměstí Erdbergu č. 201, rodičům Josephu Paulu Grollovi, zahradníkovi a pomocnému kuchaři, a Anně Fischerové.
- 1835–1844 Sluhou v rodině lékaře Ignaze Menze.
- 1842 Z 10. července nejstarší známá Grollova fotografie (daguerrotypický portrét Ignaze Jengera).
- 1844 První pomocné práce v Chemické laboratoři Polytechnického institutu.
- 1845 12. října svatba s Josefou Brennerovou.
Od listopadu trvale zaměstnán jako pomocník v Chemické laboratoři Polytechnického ústavu u profesora Antona Schröttera. Pokračuje v daguerrotypování.
- 1847 Zhotovuje první kalotypie – snímky dómu sv. Štěpána a portréty.
- 1850 Na polytechnice neuspěl s žádostí o povýšení.
Dává lekce fotografování.
6. září narozen jediný potomek – syn Andreas Groll, později známý vídeňský malíř.
7. listopadu přednáší o „*fotografiích na skle*“ na vídeňské Akademii věd.
- 1851 Vychází brožura s návodem na zhotovení kalotypií podle Grollovy metody.
- 1852 Text přednášky na Akademii je otištěn ve třetím vydání *Repertoria* Antona Martina.
- 1853 Grollova fotografie poprvé použita jako předloha grafiky: v *Allgemeine Bauzeitung* byl reprodukován snímek Friedrichova štítu z dómu sv. Štěpána z 26. července 1852.
27. dubna podává žádost o čtyřměsíční dovolenou s cílem založit vlastní *Fotografický ústav*. V květnu se registruje jako plátce daně. V září podává oficiální výpověď na Polytechnickém institutu.
Začíná pracovat na sérii *Okolí Vídně (Wiens Umgebungen)*.
11. prosince poprvé uveden v novinách jako fotograf vedut.
- 1854 Začíná fotografovat předměty z ambraské sbírky.
Kromě Vídně fotografuje i další lokality v Dolním Rakousku a poprvé zřejmě také v Čechách.
- 1855 Fotografie brnění oceněny na světové výstavě v Paříži.
Znovu cestuje do Čech, načež oznamuje vydání alba se snímky z Prahy a Kutné Hory.
- 1856 Vrací se do Prahy a Kutné Hory.
Fotografuje Klosterneuburg, Wiener Neustadt, Friesach a zřejmě i Graz.
- 1857 V nakladatelství Wilhelma Braumüllera vycházejí první části alba, jež Groll vytvořil ve spolupráci s Eduardem Sackenem *Die vorzüglichsten Rüstungen und Waffen der k. k. Ambraser Sammlung*.
Poprvé fotografuje na Rožmberku.
Jeho práce oceněna diamantovým prstenem od císaře.
Nejpozději v tomto roce začíná fotografovat lokomotivy pro Státní železniční společnost (Staatseisenbahngesellschaft).
- 1858 Fotografuje zámek a park v Lednici.
- 1859 Cestuje podél západní dráhy do Lambachu.
Podruhé navštívuje Rožmberk.
Zřejmě podniká první cestu do Banátu ve službách Staatseisenbahngesellschaft.

Galerie hlavního města Prahy je jednou z nejvýznamnějších galerií v České republice, která se ve své výstavní činnosti zaměřuje zejména na moderní a současné umění. Shromažďuje, ochraňuje a odborně zpracovává umělecké sbírky hlavního města Prahy. V současné době GHMP vystavuje v osmi objektech: v Domě U Kamenného zvonu, v Domě U Zlatého prstenu, v Městské knihovně – 2. patro, v Colloredo-Mansfeldském paláci, v Domě fotografie, v Bílkově vile, v Zámku Troja a v Domě Františka Bílka v Chýnově.

- 1860 V nakladatelství Paterno začíná vycházet album *Möbel und Geräthschaften des Mittelalters*, do něhož byly patrně zařazeny i fotografie mobiliáře hradního muzea na Rožmberku.
Grollovy práce poprvé vycházejí prostřednictvím firmy Kunst- und Industrie-Comptoir nakladatele Eduarda von Oberhausena.
Jsou vydány první části alba *Archäologische Sammlung. Nach der Gyps-Modell-Sammlung der k. k. Ober-Realschule Landstraße in Wien*.
22. května Groll fotografuje odhalení pomníku arcivévodě Karla na vídeňském náměstí Heldenplatz.
Pravděpodobně cestuje opět do jižních Čech, tentokrát do Nových Hradů.
Grollovy fotografie vystaveny v Dolnorakouském živnostenském spolku.
- 1861 Zakládajícím členem Fotografické společnosti (Photographische Gesellschaft).
V Dolnorakouském živnostenském spolku vystavuje sérii fotografií středověkých staveb v Rakouské monarchii.
Druhá cesta do Banátu.
- 1862 Vystavuje album *Gyps-Modell-Sammlung*.
V březnu přechází Oberhausenova firma Kunst- und Industrie-Comptoir – včetně nakladatelské smlouvy s Grollem – na Gustava Jägermayera.
Začíná rozsáhlá dokumentace staveb na vídeňské Ringstraße.
Fotografie z Banátu a reprodukce brnění jsou prezentovány na světové výstavě v Londýně.
- 1863 S architektem Augustem Essenweinem cestuje do Krakova.
Vydány poslední části alba *Die vorzüglichsten Rüstungen und Waffen*.
- 1864 Znovu cestuje do Prahy, tentokrát s Friedrichem Schmidtem a jeho studenty z Akademie.
Účast na první výstavě Fotografické společnosti v Dreherově paláci ve Vídni.
18. října je na zasedání Fotografické společnosti představena série pražských vedut.
Znovu se ujímá prodeje vlastních fotografií a publikuje nabídkový katalog.
- 1865 Svou práci prezentuje na 7. výstavě Societé française de la Photographie v Paříži.
Začíná ve velkém reprodukovat cizí fotografie zahraniční architektury pro sbírku Wiener Bauhütte na Akademii umění.
- 1871 Vznikají poslední fotografie na Ringstraße.
- 1872 20. března umírá na břišní tyfus. Jeho manželka vede obchod až do roku 1874.
- 1883 Dne 6. února umírá Josefa Grollová na zápal plic.

Galerie hlavního města Prahy je jednou z nejvýznamnějších galerií v České republice, která se ve své výstavní činnosti zaměřuje zejména na moderní a současné umění. Shromažďuje, ochraňuje a odborně zpracovává umělecké sbírky hlavního města Prahy. V současné době GHMP vystavuje v osmi objektech: v Domě U Kamenného zvonu, v Domě U Zlatého prstenu, v Městské knihovně – 2. patro, v Colloredo-Mansfeldském paláci, v Domě fotografie, v Bílkově vile, v Zámku Troja a v Domě Františka Bílka v Chýnově.

DOPROVODNÝ PROGRAM K VÝSTAVĚ

Kurátorská prohlídka s Petrou Trnkovou:

čt. 17. 3. 18.00

čt. 7. 4. 18.00

ne. 17. 4. 18.00

Výtvarný ateliér pro dospělé:

ne. 6. 3. 15.00–18.00 Fotografická dokumentace I, Edukační centrum v Colloredo-Mansfeldském paláci

ne. 10. 4. 15.00–18.00 Fotografická dokumentace II, Edukační centrum v Colloredo-Mansfeldském paláci

Víkendové výtvarné workshopy:

so. 2. 4. 13.00–18.00 Proměny míst ve fotografii, Dům fotografie

so. 23. 4. 13.00–18.00 Fotografický snímek jako výtvarný impulz, Dům fotografie

Během výtvarných reakcí na výstavu rakouského fotografa Andree Grolla budeme vycházet z jeho celoživotního díla a ze znalostí fotografických procesů a technologií druhé poloviny 19. století. Vyzkoušíme si výtvarné experimenty s černobílým fotopapírem a ustalovačem. Formou proláží a roláží provážíme a porovnáme proměny míst dané časem. V tvůrčím dialogu se tak setkají snímky, vzniklé odlišnými fotografickými prostředky a v časovém rozpětí větším než sto let.

Víkendové programy vznikají jako součást oblíbeného cyklu „Tvořivé dialogy s uměním“ a jsou určeny dětem, rodinám s dětmi a dalším zájemcům všech věkových kategorií včetně seniorů a znevýhodněných.

Příchod a odchod je individuální, tzn. kdykoli ve vymezeném čase.

Rezervace: do 16.00 předchozího dne (není podmínkou účasti)

Interaktivní prohlídky výstavy pro všechny typy škol i další věkové a zájmové skupiny s možností následné výtvarné reakce ve formě vlastní tvorby. Akce přizpůsobujeme časově, tematicky i úrovní náročnosti konkrétním požadavkům každé školy.

Rezervace nutná

Cena: děti do 10 let, studenti uměleckých škol, pedagogové – 5 Kč; děti nad 10 let – 20 Kč

Kontakt: Lucie Haškovcová, lucie.haskovcova@ghmp.cz, +420 606 612 987, 608 216 418

Galerie hlavního města Prahy je jednou z nejvýznamnějších galerií v České republice, která se ve své výstavní činnosti zaměřuje zejména na moderní a současné umění. Shromažďuje, ochraňuje a odborně zpracovává umělecké sbírky hlavního města Prahy. V současné době GHMP vystavuje v osmi objektech: v Domě U Kamenného zvonu, v Domě U Zlatého prstenu, v Městské knihovně – 2. patro, v Colloredo-Mansfeldském paláci, v Domě fotografie, v Bílkově vile, v Zámku Troja a v Domě Františka Bílka v Chýnově.